

UN SUPORT DOCUMENTAR PENTRU CERCETAREA ISTORICĂ UNIVERSALĂ

Dr., conf. univ. **Silvia CORLĂTEANU-GRANCIUC**
Institutul de Istorie

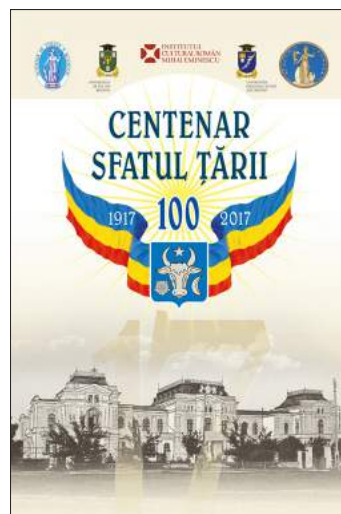
La 21 noiembrie 2017, la Chișinău, și-a desfășurat lucrările Conferința științifică internațională „Centenar Sfatul Țării”, consacrată celebrării a 100 de ani de la constituirea Parlamentului Republicii Democratice Moldovenești independente – Sfatul Țării – care a votat, în 1918, Unirea Basarabiei cu România. Materialele conferinței științifice au fost adunate într-un volum impunător, adus de la tipar chiar în ziua de 27 martie 2018, când s-au consemnat o sută de ani de la votarea în Sfatul Țării a Declarației de Unire a Basarabiei cu Patria-Mamă. Prin acest gest, organizatorii volumului s-au raliat acțiunilor de consemnare a Centenarului Unirii.

În ce rezidă noutatea materialelor înserate în acest volum?

Exigențele științifice din ultimele decenii induc ideea că scrierea istoriei trebuie lăsată pe seama istoricilor de meserie, profesioniștilor care știu să onoreze regulile domeniului. Acestea din urmă impun reconstituirea veridică a trecutului prin aplicarea cercetării istorice bazate pe studiul izvoarelor, prin respectarea codului deontologic al savantului, prin abordare nepărtinitoare și neangajată politic, prin diseminarea istoriei către publicul larg, dar cu respectarea adevărului. Volumul oferă celor interesați subiecte cercetate prin prisma tuturor acestor principii, reprezentând, totodată, un suport științifico-didactic pentru educația și instruirea prin disciplina numită istorie în cadrul instituțiilor de învățământ școlar și preuniversitar, accentuând postulatul potrivit căruia istoria este învățătorul vieții (*Historia est magistra vitae*).

Volumul oferă o gamă largă de subiecte la tema Sfatului Țării prin reconstituirea evenimentelor premergătoare anilor 1917–1918 din Basarabia, din întreg spațiul românesc și din Sud-Estul Europei, dar și la repercusiunile în timp a fenomenelor și proceselor derulate acum o sută de ani, mergând de la aspecte de detaliu până la teme ample de istorie politică, relații internaționale, istorie militară, culturală, economică și socială, ecleziastică, de mentalitate etc.

În prefața volumului organizatorii au inserat un *Cuvânt înainte* care readuce în contemporaneitate evenimentele ce au avut loc în ziua de 21 noiembrie 1917 (4 decembrie 1917 stil vechi), prin deschiderea la Chi-

Centenar Sfatul Țării: 1917 – 2017: Materialele conferinței științifice internaționale, Chișinău, 21 noiembrie 2017 / coord.: Gh. Cliveti [et al.]; col. red.: Gh. Duca [et al.]; referenți șt.: A. Eșanu [et al.]; secretar șt.: Silvia Corlăteanu-Granciuc. – Chișinău: Lexon Prim. – 800 p.: fig., tab.

șinău a lucrărilor primului organism suprem legislativ și electiv al Basarabiei, Sfatul Țării, una dintre primele instituții libere din teritoriul dintre Prut și Nistru. De asemenea, este reflectată conjunctura internațională și politică, evenimentele derulate în jurul acestei date. Este evocat aspectul făuririi și structurii Sfatului Țării care a reflectat fidel compoziția socio-demografică și națională a populației din regiune, incluzând reprezentanți ai minorităților naționale, ai tuturor claselor sociale, ai breslelor și instituțiilor din Basarabia.

După *Cuvânt înainte* urmează mesajele de salut ale reprezentanților autorităților: Iurie Leancă, vicepreședinte al Parlamentului Republicii Moldova, Monica Babuc, ministru al Educației, Culturii și Cercetării, acad. Ion Tighineanu, prim-vicepreședinte al AȘM, acad. Mihai Cimpoi, membru de onoare al Academiei Române, Valeriu Matei, membru de onoare al Academiei Române, director al Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău. Edificatoare prin prezentare și conținut, aceste mesaje subliniază faptul că „făurirea” Sfatului Țării a pus bazele libertății și independenței noastre ca stat.

Iurie Leancă, vicepreședinte al Parlamentului Republicii Moldova, amintește că „100 de ani în urmă,

Sfatul Țării a activat, chiar din momentul inaugurării lucrărilor sale la 21 noiembrie 1917, în condiții extreme, de război, de haos social-economic, politic și administrativ. Respectiv, instituția legislativă a Basarabiei a fost obligată să respingă atacurile unor forțe ostile procesului de autodeterminare națională și să identifice, sub presiunea circumstanțelor, soluțiile pentru salvarea idealurilor mișcării naționale.” „De datorita istoricilor de azi, dar și a elitelor politice și intelectuale de la noi este ca acele evenimente să fie oglindite obiectiv în manualele de istorie, având în vedere importanța deosebită a cultivării spiritului civic și a conștiinței istorice în rândul tinerei generații care va făuri viitorul acestui stat” – se subliniază în mesaj.

Monica Babuc, ministru al Educației, Culturii și Cercetării, a accentuat că „este important să consemnăm nu doar prima experiență de parlamentarism în Basarabia, dar și exemplul Sfatului Țării de asumare a responsabilității pentru țară, în condiții extrem de vitrege. Dumnezeu ne arată că s-a putut în 1917, prin urmare se poate și acum și se va putea și în continuare să fim responsabili ca și politicieni, ca și cercetători, ca și oameni și cetățeni în general pentru soarta țării și a poporului nostru”.

În mesajul acad. Gheorghe Duca, președinte al Academiei de Științe a Moldovei, prezentat la conferință de către acad. Ion Tighineanu, s-a remarcat faptul că Sfatul Țării a apărut în urma unui act de curaj și a unei autoorganizări a populației care a decis să-și ia soarta în propriile mâini, instituind un organ legislativ superior adecvat aspirațiilor majorității, devenit un simbol al lucidității, discernământului și curajului. Cei care au participat la organizarea Sfatului Țării, cei care au devenit ulterior membri ai lui, au avut luciditatea necesară pentru a-și da seama de situația în care se aflau, discernământul necesar pentru a conștientiza posibilitățile pe care le-ar fi deschis fiecare decizie a lor și curajul pentru a transpune în fapt aceste decizii. „La acest moment aniversar, se menționează în mesaj, digresiunea noastră retrospectivă ne îndeamnă să ne întrebăm în ce mod ceea ce s-a întâmplat acum 100 de ani rezonază cu situația din prezent, cum ne putem reinterpreta pe noi înșine în lumina trecutului și cum putem reinterpreta trecutul în lumina a ceea ce trăim”.

Mesajul de salut din partea Academiei Române și a conducerii a fost prezentat de acad. Victor Spinei, vicepreședintele înaltului for științific din România. În mesaj se menționează că Sfatul Țării și desfășurarea lucrărilor sale cu sfârșitul fericit reprezintă „un moment extrem de important nu doar pentru basarabeni, ci pentru toată românitatea, pentru că tot ce se întâmplă bun sau rău îi privește în mod direct pe toți româ-

nii de dincolo și dincoace de Prut”.

Mesajul academicianului Ioan Aurel Pop pune accent pe doi termeni inseparabili ai istoriei noastre comune: *unirea și reunirea* ca „povară” a istoriei. „Reunirea este un substantiv care există astăzi ca un deziderat și se raportează la soarta politică a românilor, deși acest deziderat ar fi trebuit să se fi îndeplinit demult de fapt. Dorința de unire politică a românilor s-a împlinit în 1918, dar românii nu au știut, nu au putut sau nu s-au căznit destul ca să o păstreze neatinsă peste decenii și peste secole”. „«Unirea națiunea a făcut-o»”, spune același Kogălniceanu la mijlocul secolului al XIX-lea, menirea națiunii este să păstreze unirea și dacă s-a stricat între timp, să o refacă, să o păstreze ca pe un odor de mare preț și să o ducă mai departe, pentru că țara nu este a noastră, ci a urmașilor noștri în veacul vecilor, cum ar fi spus Ștefan cel Mare și Sfânt prin vocea lui Barbu Ștefănescu de la Vrancea. Suntem, prin urmare, condamnați la unire și la reunire prin însuși menirea noastră de români”.

Mesajele de salut sunt urmate de rapoartele sesiunii plene, prezentate de acad. Alexandru Zub, care a edificat subiectul *Basarabia: Preludiu la Marea Unire*. Istoricul subliniază că „timpul ce s-a scurs de la gestul unificator, realizat de români în 1918, în jurul statului național extracarpatin, alcătuit cu șase decenii în urmă și ajuns independent la 1878, timpul acesta, plin de semnificații istorice, invită mereu la regândirea duratei românești pe linia ideii naționale și a vicisitudinilor ei”.

Acad. Mihai Cimpoi, evidențiază *Rolul intelectualității în activitatea Sfatului Țării*. În opinia sa, „...mai puțin s-a subliniat faptul meritoriu că intelectualitatea a fost ceea ce se poate numi o *umbrelă unificatoare* a tuturor acțiunilor pro Unire, fie că acestea s-au manifestat sub forme instituționalizate de grupări, asociații, de congrese, adunări (ale ostașilor, învățătorilor, cooperantilor, locuitorilor din anumite orașe și sate) sau în acte singulare cu o rezonanță mai modestă sau mai puternică”, acordând în raportul plenar meritele cuvenite *mișcării culturale* de deosebită amploare, care a substituit până la un punct *mișcarea politică*, foarte timidă în spațiul basarabean.

Raportul prezentat în plenul ședinței de către prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, directorul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol” – Filiala Iași a Academiei Române, a pus în valoare aspectul *Diplomație, război și pronunțări reprezentative în realizarea Marii Uniri*, remarcând rolul substanțial al elementelor destul de fragede ale democrației în înfăptuirea unirii din 1918, un rol aparte în aceste procese atribuindu-se Sfatului Țării. În numele *cauzei principiului național*, Adunarea poporului, sinonimă „voinei generale”, avea să fie

chemată spre a fi sursa legii în viața statală nouă, la a cărei împlinire „lucrarea” istoriei urma să mai străbată aproape un secol. A fost ceea ce, pentru „cazul românesc”, s-a verificat din plin prin Revoluția de la 1848–1849, Unirea Principatelor, Independența, Regatul și Marea Unire.

Conf. univ. dr. Gheorghe Cojocaru, directorul Institutului de Istorie al AȘM, s-a axat pe edificarea *Blocului Moldovenesc al Sfatului Țării, făuritor al destinelor Basarabiei*, text în care accentuează meritul istoric al Congresului militar moldovenesc, prin definirea mecanismului și prin inițierea procedurii de constituire a Sfatului Țării, într-un moment de mare tensiune când era necesar a-i conferi o pronunțată expresie democratică și națională. Grație înțelepciunii liderilor săi, Blocul Moldovenesc a promovat o politică centrată pe identificarea consensului în activitatea Sfatului Țării, făcând compromisuri rezonabile în condițiile în care reunea oameni cu convingeri politice de stânga, reformiste, liberale, cu o largă aplecare spre valorile democratice, ideile de emancipare națională și de slujire a binelui comun.

După rapoartele în plen urmează textele comunicărilor prezentate în cadrul celor patru secțiuni ale conferinței: I. *Statul modern român și Basarabia în secolul națiunilor și în anii Marelui Război*; II. *Românii din teritoriile înstrăinate. Probleme ale mișcării de emancipare politică, națională și culturală din Basarabia în contextul Revoluției ruse*; III. *Unirea Basarabiei cu România, impact și consecințe. Făurirea Marii Uniri: interpretări și dezbateri istoriografice actuale*; IV. *Perspective de valorizare a educației istorice prin abordarea științifico-metodologică a temei Sfatului Țării în contextul evenimentelor din anii 1917–1918 la orele de Istorie* (destinat didacticii istoriei în instituțiile de învățământ preuniversitar). Astfel, volumul înglobează 62 de texte ale comunicărilor științifice prezentate de istorici, cercetători științifici și profesori de istorie din România, Republica Moldova, Rusia, Ucraina. Tematica abordată este adunată în jurul temelor generale anunțate în titlurile secțiunilor.

În cadrul primei secțiuni, *Statul modern român și Basarabia în secolul națiunilor și în anii Marelui Război*, sunt abordate probleme legate de ideile de națiune și teritorii naționale, experiențele altor provincii românești în parcursul istoric spre unitate națională, cu precădere a Transilvaniei, anexarea Basarabiei și manifestările imperiale ale Rusiei la 1812, problema constituirii statului modern român și impactul lui asupra Basarabiei. Un deosebit interes prezintă subiectul constituirii statului român modern și schimbarea paradigmei politicii naționale a Imperiului Rus în Basarabia. Autorul subliniază trecerea de la „politica

cedărilor tactice” la politica națională exclusiv restrictivă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Alte chestiuni abordate de autori se concentrează pe problemele administrative, economice și culturale, întâmpinate în anumite zone istorice în drumul spre unitate, chestiuni ale sudului Basarabiei în cadrul construcției națiunii în România Mare, participarea României în Marele Război și situația internațională a Rusiei la început de secol XX, în componență căreia se afla Basarabia anexată la 1812. Abordări interesante sunt prezentate în jurul subiectelor controversate cum ar fi: prezența armatei române pe teritoriul Basarabiei în anul 1917 și disputele istoriografice în jurul acestei chestiuni, reflectarea evenimentelor în presa internațională a timpului, Constantin Stere despre cauzele și perspectivele revoluției ruse, Stere și Sfatul Țării ș.a.

În cadrul celei de a doua secțiuni, *Românii din teritoriile înstrăinate. Probleme ale mișcării de emancipare politică, națională și culturală din Basarabia în contextul Revoluției ruse*, sunt prezentate subiecte ce analizează situația agrară a Basarabiei în toamna anului 1916, starea Imperiului Rus în ajunul căderii Dinastiei Romanovilor, Rusia, România și Basarabia între revoluția din februarie și cea din octombrie 1917, subiecte care tratează aspecte ale mișcării de emancipare politică, națională, culturală în contextul revoluției ruse. Sunt analizate premisele și factorii ce au contribuit la crearea primelor instituții politice independente în Basarabia, evocate lucrările Congresului militarilor moldoveni din anul 1917. A fost reiterat subiectul legitimității Sfatului Țării creat în condiții deosebit de complicate din punct de vedere național și internațional și disputele istoriografice în jurul interpretărilor privind caracterul Sfatului Țării. Tot aici, este evocat rolul actorilor unirii în procesul de unificare și integrare a provinciei Basarabia în statul unitar român: Ștefan Ciobanu, Mitropolitul Gurie al Basarabiei, Nicolae Halippa, Pan Halippa, Onisifor Ghibu ș.a. Este edificată figura generalului Arthur Văitoianu, guvernator al Basarabiei. În plan comparativ, se aduce în discuție problema unirii Bucovinei la România și activitatea Consiliului Național Român din Bucovina în toamna anului 1918.

Câteva studii complete evocă tema vieții culturale din perioada anilor 1917–1918. Este reîntregit, destul de minuțios, tabloul tonic al preludiului cultural al Unirii Basarabiei cu România, sunt aduse alte aspecte din viața culturală și spirituală a epocii.

În cadrul celei de-a treia secțiune, *Unirea Basarabiei cu România impact și consecințe. Făurirea Marii Uniri: interpretări și dezbateri istoriografice actuale*, au fost analizate consecințele actelor legislative ale Sfatului Țării, inclusiv votarea unirii cu Patria-Mamă

și impactul acestor evenimente asupra ținutului, asupra arealului românesc, precum și asupra întregului spațiu sud-est european. Un subiect aparte constituie autodeterminarea națională din perspectiva asociaționismului fraternal la începutul secolului al XX-lea. În lumini și umbre, prin studii temeinice de caz, sunt reprezentate evenimentele politice din Basarabia din anii 1917–1918 reflectate în presa internațională, cu precădere a celei din Petrograd, Moscova, dar și din alte orașe din Europa și SUA.

O mare parte din textele înscrise în această secțiune s-au centrat pe expozeul drumului sinuos și al frământărilor diplomației române în lupta pentru recunoașterea internațională a Unirii Basarabiei cu Patria-Mamă la Conferința de Pace de la Paris și în cadrul altor întruniri internaționale. Autorii subscriu în unanimitate la ideea că recunoașterea Unirii Basarabiei cu România a fost complicată, în primul rând, din cauza faptului că guvernul Rusiei sovietice, nefiind recunoscut de Marile Puteri, nu a fost invitat să participe la lucrările Conferinței de Pace și nu avea, prin urmare, reprezentanți oficiali la forumul păcii, discutându-se și luându-se hotărâri în absența unor delegați oficiali ai lui. În același timp, recunoașterea unirii Basarabiei a fost folosită de Marile Puteri ca mijloc de presiune și șantaj, pentru a putea modela atitudinea și poziția României în alte probleme, cum ar fi, de exemplu, negocierile pentru tratatul cu Ungaria și cele referitoare la protecția minorităților, comerțului și tranzitului. Rezolvarea acestei probleme implica, din punct de vedere internațional, unele interese europene și chiar mai largi, în ce privește raporturile dintre Marile Puteri. Lecția acestui subiect precizează faptul că în cadrul Conferinței, România a fost inclusă în rândul statelor „cu interese limitate”, este evidențiat rolul SUA, care considera că trebuia consultat și reprezentantul Rusiei, mai exact Guvernul lui Kolceak, fiindcă puterile învingătoare nu se aflaseră în conflict cu aceasta sau a președintelui Wilson, care susținea că „niciun teritoriu nu poate fi luat Rusiei fără consimțământul ei”. O chestiune aparte reprezintă ratificarea Tratatului Basarabiei de către Italia, întârzierea acestei ratificări și chestiunea posibilităților care ar fi schimbat destinul Basarabiei dacă Marii Aliați ai României din Primul Război Mondial și-ar fi onorat, unul după altul, semnăturile prin care validaseră Tratatul Basarabiei.

În cadrul secțiunii mai sunt abordate subiecte privind impactul Unirii din 1918 și disputele istoriografice româno-sovietice în anii regimului comunist. Concluziile prezentate în texte conchid că în anumite perioade, excesul de zel al unor istorici, răspunzând unor comenzi politice, s-a soldat cu distorsionarea adevărului istoric. Documentele de arhivă disponibile

astăzi permit tratarea de o manieră onestă, echilibrată, a aspectelor sensibile, interpretarea lor într-o lumină obiectivă, abandonarea clișeelelor ideologice, crearea unei atmosfere care să dispună la un dialog constructiv, purtat în spirit de respect reciproc, evidențierea punctelor de convergență, a tot ceea ce a fost pozitiv în istoria comună a popoarelor român și rus.

Secțiunea a patra a avut menirea să țină cont de un aspect important: impactul acestei acțiuni științifice – Conferința Internațională CENTENAR „SFATUL ȚĂRII” – asupra societății în ansamblu, cu precădere asupra tinerei generații. Pornind de la acest deziderat, textele prezentate au avut drept obiectiv primordial dezbaterea unor chestiuni de didactică istorică și anume: predarea temelor discutate în cadrul conferinței la lecțiile de istorie în instituțiile de învățământ preuniversitar, aspecte metodologice și oportunități de predare – învățare – evaluare a rolului Sfatului Țării și a marilor personalități în înfăptuirea idealului național românesc. Textele prezentate în mare parte de profesori de istorie și limba română împărtășesc experiența lor privind interpretarea și predarea acestor subiecte în instituțiile de învățământ, accentele fiind puse pe oportunitatea de educare în mijlocul tinerei generații a spiritului civic, identității naționale și a conștiinței istorice, elemente ce ar asigura progresul general al societății. Volumul, astfel, devine util unei categorii mai largi a celor interesați, plasându-se în rândul instrumentelor indispensabile ale lucrătorilor din sistemul educațional.

În încheierea volumului este publicată *Rezoluția Conferinței științifice internaționale „Centenar Sfatul Țării”*, adoptată în unanimitate de către participanți, ce „îndeamnă autoritățile de la Chișinău și București să aprecieze aniversarea centenară de la constituirea primului for legislativ al Basarabiei drept o importantă oportunitate de reconstituire a trecutului nostru în lumina adevărului istoric, de regăsire a valorilor noastre perene, ca o sursă inestimabilă pentru parcursul nostru de viitor, de educare în rândul tinerei generații a spiritului civic, identității și conștiinței naționale, pentru a asigura progresul general al poporului nostru.

Rezoluția vine cu câteva propuneri constructive de a valorifica, menține și edifica valorile noastre naționale, care au stat la cârma primului stat independent și democratic în perimetrul râurilor Prut și Nistru.

Având o ținută grafică de excepție, rod al muncii Editurii Lexon PRIM, volumul include imagini de epocă, precum și de la conferința din 21 noiembrie 2018, oferind astfel și o informație vizuală relevantă cititorului.

Volumul este dedicat tuturor celor interesați, de la elevi până la reprezentanți ai înaltului for științific.